

DR. MARTON JÓZSEF**DR. MACALIK SIMON GYÖZŐ ÉLETE (1890–1953)***pápai kamarás, kanonok, teológiai tanár, püspök*

Life of Dr. *Macalik Simon Győző* (teacher of the seminary, chancellor, titular bishop). He was one of the greatest professor and meanwhile spiritual director of the Seminary of Gyulafehérvár between the two world wars. He was functioning in his roles (professor, spiritual director, chancellor) with consistence, with responsibility, with the sense of duty and with continuous compliance. Thanks to his spiritual guidance an eager priest-generation was grown up. In Romania during the stabilization of the communist regime it was to be feared

that the church hierarchy was destroyed through the persecution of the church and arrest of bishops. Therefore the Holy See decided to order some priests to bishops in secret. Among them Dr. *Macalik Simon Győző* chancellor as well. He was arrested as suffragan bishop in 1951, and after two years of captivity he was martyred in the prison in 1953.

Macalik Győző gyermekevei és tanulóévei (1890–1916)

Macalik Simon Győző Nagyszebenben¹ született 1890. március 1-én. Édesapja, *Macalik József Ferdinánd* római katolikus vallású katonatiszt, karnagy és zeneszerző, édesanyja *Zeider Mária*, lengyel származású római katolikus háziasszony. A család Nagyszebenből Nagyváradra költözött, ahol az édesapa, *Macalik József* zenetanárként működött.² Győző, az öt gyermek közül a harmadik. A legidősebb fiútestvérük, *Nándor* korán meghalt. Idősebb fiútestvére, *Alfréd* festőművész; öccse, *Ernő* mérnök és *Gabriella* húga zongoraművésznő lett.

Macalik Győző az elemi iskola 4 osztályát Budapesten végezte. 1901. április 14-én a budapesti Terézvárosi plébániatemplomban volt elsőáldozó. Hitoktatója a későbbi székesfehérvári püspök, *Shvoy Lajos* volt. Középiszkolai tanulmányainak I.–VI. osztályát a nagyváradai Premontrei Főgimnáziumban, a VII.–VIII. osztályokat pedig a Gyulafehérvári Mailáth Liceumban végezte.³ Gyakorlat volt ugyanis az erdélyi egyházmegyében, hogy azok az ifjak, akik papi hivatást éreztek, gimnáziumuk két utolsó évét kispapjelöltként kék reverendát viselve a Gyulafehérvári Főgimnáziumban tanultak, de a Teológián laktak és a nagy szeminárium lelki programjába kapcsolódtak bele. Gyulafehérvárt 1910. június 8-án fejezte be az

¹ Sibiu, Hermannstadt – Szeben megye, SB.

² *A KÁROLY-FEHÉRVÁRI RÓM. KAT. PAPNEVELŐ INTÉZET NÖVENDEKEINEK TÖRZSKÖNYVE*, Tom. II. Pag. 90. Nr. 1.

³ *A KÁROLY-FEHÉRVÁRI PAPNEVELŐ NÖVENDEKEINEK TÖRZSKÖNYVE*, ibidem. Tom. II. Pag. 90. Nr. 1.

érettségi vizsgáit.⁴ Macalik Győző tanulmányi eredményei kitűnőek voltak. Ennek tulajdonítható, hogy püspöke teológiai tanulmányainak végzését külföldi egyetemeken képzelte el. Mailáth Gusztáv Károly püspök 1910. augusztus 23-án kelt levelében a budapesti központi szeminárium rektorát, dr. Walter Gyula preláthuskanonokot kéri, hogy vegye fel növendékei közé.⁵ Végül mégis Rómába küldte.⁶ A római Collegium Germanicum et Hungaricum növendéke volt 1910. október 29-től 1915. május 7-ig. A Gregoriana-egyetemen 1911. június 11-én filozófiából bakkalaureátust, 1912. július 3-án licenciátust szerzett. 1913. július 11-én filozófiából doktorált a Gregoriana-egyetemen. Ugyanitt, 1914. július 24-én teológiából szerzett bakkalaureátust. Az előállt politikai helyzet miatt teológiai tanulmányait Innsbruckban kénytelen folytatni. Mivel Olaszország az Antant-hatalmak oldalán 1915-ben belépett a háborúba, a Központi-hatalmak állampolgárai kénytelenek voltak elhagyni Rómát. Macalik Győző is, mint az Osztrák-Magyar Monarchia állampolgára, kényszerhelyzetbe került. 1915. május 7-én a *Collegium Germanicum et Hungaricum* német, osztrák állampolgárságú növendékeivel együtt elhagyta Rómát. Vizsgáit sem tudta mind letenni, habár az eltávozás előtti napon is vizsgázott. Haza utazott Nagyváradra, hogy katonai ügyeit rendezze. 1915. május 11-én kelt levelében Főpásztorától kéri, hogy küldjön igazolást számára, melynek segítségével élhet a törvény nyújtotta lehetőséggel és a tényleges katonai szolgálat alól a felmentést megkaphatja.⁷ Miután a felmentést megkapta, megyéspüspökének a rendelkezésére Innsbruckba ment. 1915–1917 között a Collegium Germanicum et Hungaricum innsbrucki részében tanult, ahol könyvtárosi feladatot is teljesített.⁸ 1916. július 15-én Innsbruckban Mailáth G. Károly erdélyi püspök áldozópappá szentelte az „erdélyi püspöki megye” címére.⁹

Macalik Győző segédlelkész és hittanár (1916–1922)

Papi szolgálatát Gyulafehérváron kezdte. 1916. június 16 – 1917.

⁴ Érettségi diploma száma: 229/1910.

⁵ *GYULAFEHÉRVÁRI FŐEGYHÁZMEGYEI ÉS FŐKÁPTALANI LEVÉLTÁR* (GyFF.), 4219-1910. sz.; A budapesti igényelt helyre Fodor Gergely ment, vö. GyFF. 4480-1910;.

⁶ *A KÁROLY-FEHÉRVÁRI PÁPNEVELŐ NÖVENDEKEINEK TÖRZSKÖNYVE*, ibidem. Tom. II. Pag. 109. Nr. 54.

⁷ GyFF. 2854-1915.

⁸ *MATRICULA ET ACTA HUNGARORUM IN UNIVERSITATIBUS ITALIAE STUDENTUM*, Vol. II. (Ed. Andreas VERESS), Budapest. Fontes Rerum Hungarorum, 1917. 287.

⁹ GyFF., Fişa individuală – Személyi lap, 1. o.

június 30. között, mint segédlelkész és hitoktató működött.¹⁰ 1917. július 6-án Innsbruckban megszerezte a római Gregoriana-egyetem teológiai doktori fokozatát.¹¹ Átmeneti időre (1917. június 30.–1917. augusztus 13.) Brassóba kap segédlelkészi beosztást.¹² 1917. augusztus 3-tól 1920. október 5-ig segédlelkész és hitoktató a Kolozsvári Szent Mihály Plébánián.¹³ 1918. január 10-től a kolozsvári Oltáregyesület igazgató helyettese. Káplánként közelről megtapasztalhatta az I. világháború után bekövetkezett imperiumváltás új viszonyait, az igazságtalan gyanúsításokat és eljárásokat. Plébánosát, dr. Hirschler József kanonokot hetekig fogva tartják a kolozsvári fellegrárban.¹⁴ Hirschler plébános káplánjait, Macalik Győzöt és Vezér Lászlót, szintén meghurcolják. Hetenként jelentkezniük kellett a rendőrségen, csupán azzal a légből kapott indoklással, hogy összeesküvés címen ellenük indított eljárás így kívánja.¹⁵ Mindezen külső akadályok ellenére hűségesen végzi lelképásztori munkáját.

Plébánosa, aki egyben a kolozsvári római katolikus Iskolaszék igazgatója is volt, arra kérte a megyéspüspököt, hogy Macalik Győzöt mentse fel a segédlelkészi megbízás alól, és a Marianum Leánynevelő Intézetbe kapjon beosztást.¹⁶ Mailáth G. Károly püspök teljesíti Hirschler plébános kérését, és 1920. október 5-ben a kolozsvári „Marianum” Intézet második lelkész-hitoktatójának nevezi ki dr. Kuncz Ferenc mellé, ugyanakkor megbízza az Iskolanővérek gyóntatásával és a nagyobb növendékek Mária-kongregációjának prézesi tisztjének ellátásával.¹⁷ Ebben a beosztásban két évig tevékenykedett, ahonnan Mailáth G. Károly püspök Gyulafehérvárra rendeli.

Macalik Győző teológiai tanár és irodaigazgató (1922–1951)

1922. augusztus 17-én püspöke dogmatanárnak és spiriuálisnak nevezi ki a Gyulafehérvári Teológiára.¹⁸ Macalik Győző 1922/1923.

¹⁰ GyFF. 4073-1916. sz.

¹¹ GyFF. Fişa individuală – Személyi lap, 1. o.

¹² GyFF. 4875-1917. sz.

¹³ GyFF. 5242-1917. sz.

¹⁴ BALÁZS András, *A román uralom évei*, in: *Az erdélyi katolicizmus multja és jelene*, (Szerk. GYÁRFÁS E.), Dicsőszentmárton, 1925. 332.

¹⁵ SALACZ Gábor, *A magyar katolikus egyház a szomszédos államok uralma alatt*, Auróra Könyvek, München 1975, 140.

¹⁶ KOLOZSVÁRI RÓM. KAT. ISKOLASZÉK, 296-1920. sz.

¹⁷ GyFF. 5344-1920. sz.

¹⁸ GyFF. 4693-1917. sz.

tanévtől kezdve 1951-ben bekövetkezett letartóztatásáig az egyházmegye legfontosabb munkahelyein, a Gyulafehérvári Teológián és Püspöki Hivatalban szolgálta Istent és a lelkeket. 25 éven keresztül aláírásával szentesítette a gyulafehérvári papnövendékek tanulmányi előmenetelét. Minden szemeszter végén a tanárok aláírták a növendékek vizsgajegyeit tartalmazó összegesítőt.¹⁹ Mint a nagy szeminárium lelki igazgatója, tizenhat éven át lelkiismeretesen és nagy hozzáértéssel végezte előjárói feladatát. Mély papi lélek. Egykori neveltjei nagy még ma is szeretettel és nagyrabecsüléssel emlegetik.

Márton Áron püspök, akinek két évig volt tanára és spirituálisja, 1941-ben, pappá szentelésének 25. évfordulója alkalmából a következőképpen nyilvánította ki háláját és köszönetét: „Magunk is tanúi vagyunk, hogy milyen férfias elhatározással, következetességgel, felelősségérzéssel, és kötelességtudattal, mennyi bölcsességgel, felkészültséggel, tudással és lankadatlan szolgálatkészséggel vitte és látta el a vállaira tett súlyos hivatalokat.”²⁰ Szebben és hitelesebben senki sem jellemezhetette eredményes munkáját, mint a nagy erdélyi püspök: „Fáradtsággal, lelkesedéssel végzett munkája és a szétosztott szeretet és tudás, hála Istennek, nem volt hiába.” Továbbá örömmel állapítja meg, hogy „A lelkipásztori munka különböző területein lelkes, buzgó papi nemzedék viszi tovább a szent lángot, Krisztus tüzét, amelyet lelkükben – Macalik Győző – élesztett és izmosított meg.”²¹

Kiváló felkészültségéről és lelkiismeretes munkájáról tesz tanúságot vallomásában Msgr. Léstyán Ferenc apostoli protonotárius úr is: „... nagy tisztelettel voltunk vele szemben, mert nemcsak mint ember és professzor nagy felkészültséggel tanított minket, hanem, mint buzgó, példaadó élete is tiszteletet érdemelt. Mint professzor, a legpontosabban megtartotta az órákat... Mint spirituális, meghatározott időkből mindig készségesen fogadott és kész volt a lelki beszélgetésre.”²²

Egykori tanítványa, Ft. Jakab László c. kanonok úr 1997. február

¹⁹ Vö. *LIBER CLASSIFICATIONUM*, Tomus I. A latin nyelven vezetett nyilvántartás könyvében a következő formában írta alá: Dr. Victor Macalik, prof. dogm. fund et specialis.

²⁰ GyFF. 929-1941. sz.

²¹ Ibidem

²² LÉSTYÁN Ferenc (Szül. 1913. febr. 12–) vallomása 2003. január 15-én Bartalis Árpád fr. János promotor justitiae előtt. I. o.

19-én írt megemlékező iratában így jellemzi Macalik Győzöt, a tanárt és a lelki igazgatót: „dogmatika órákon nem szólalt meg magyarul ... Nem elégedett meg az Egger-féle dogmatika könyvben foglaltakkal, hanem különböző szerzőktől vett idézeteket, az ún. *scriptumokat*²³ kellett bevágni szóról-szóra... Pontosan jött az órákra és pontosan távozott. Mindenben megismertük a fegyelmezett életét. Minden hónap elején négy szemköztire várta növendékeit, s igyekezett a külső és lelkiéletben fegyelemre nevelni. Szigorú volt, de nem kedélytelen... fuvólán játszott s a zeneirodalomban is jártas volt.”²⁴

Tanársága idején aktívan bekapcsolódott a papnövendékek önképző körébe, a Szalézi Szent Ferencről elnevezett Erdélyi Magyar Egyháziroldalmi (E.M.E.I.) Iskola munkájába. Bár ennek sohasem volt vezetője, a tanulmányi felügyelőket helyettesítve az E.M.E.I. Iskola gyűlésein gyakran részt vett.²⁵ Értékes és tanulságos hozzászólásaival formálta a jövő lelkipásztorait. A gyűléseket megörökítő jegyzőkönyvek betekintést engednek Macalik Győző teológiai tanár egyházas felfogásába. Az itt elhangzott prédikációkat nemcsak megbírálja, hanem még ma is megfontolandó helyénvaló eligazításokat ad. Pl.: „a teológus bírálók a prédikáció igazi szépségét nem fedezték fel. Igazán a Szent Szívről nagy szeretettel és lelkesedéssel beszélt. Előadásában nagyon kedves, meleg pátosz volt, csak igyekeztek az előadó a Szent Szívből merített és a saját lelkébe átültetett szeretetet kifelé is elárasztani.”²⁶ Vagy: „a szónok több helyen úgy hozza az önmegtágadást, mint az akarat megfékezését, pedig az önmegtágadás célja nem ez, hanem a rendetlen vágyak megfékezése.”²⁷ A próbaprédikációban ejtett legkisebb hibákat is észreveszi és kijavítja.²⁸ „Csak a

²³ A szerző által összeállított, a szakkönyvet kiegészített anyag, sokszorosított formában. – Vö. Lestyán vallomás, I. o.

²⁴ JAKAB László (1911–2003) Csíkszeredában Macalik Győzöről írt cikkéből.

²⁵ Az E.M.E.I. vezetője rendszeresen a szeminárium tanulmányi felügyelője volt.

²⁶ Az E.M.E.I. ISKOLÁNAK JEGYZŐKÖNYVE (1915–1924) az 1922. december 17-én tartott VI. rendes gyűléséről. Hozzászólás a Kocsis Imre „Jézus Szíve” prédikációjához.

²⁷ Az E.M.E.I. ISKOLÁNAK JEGYZŐKÖNYVE (1915–1924) az 1923. január 7-én tartott VII. rendes gyűléséről. Hozzászólás a Rigmáth Mihály prédikációjához.

²⁸ „Helyreigazítja – Rácz Vince – egy tévesen használt szentírási idézetét, amennyiben az Actus Ap. és nem Szent Pál mondja, hogy az első keresztények buzgók voltak a kenyértörés közösségében.” Vö. Az E.M.E.I. JEGYZŐKÖNYVE (1915–1924) az 1923. március 25-én tartott XI. rendes gyűléséről.

precizitás kedvéért hívja fel a tisztelendő úr figyelmét a kisebb hibáira. Jobban kihasználhatta volna az Atyának a megtérő fia elbeszélését, az Isten irgalmának, megbocsátásának s szeretetének kimutatására.”²⁹ A hibákon túl örömmel konstatálja a próbaprédikációk értékét és a szeminaristák munkáját: „Szép, gyakorlatias beszéd volt. A Szentírást bőségesen alkalmazza és helyesen fejti ki.”³⁰ Érdekességként állapítható meg a később tartott E.M.E.I. Iskola gyűlések jegyzőkönyveiből, hogy Macalik spirituálisnak a Szentírás alkalmazásáról szóló hozzászólása meghatározó lesz a kispapok prédikáció készítésében és bírálatában. A továbbiakban fő szempontként emelik ki a bírálók, hogy a szónok használta-e a Szentírást, és hogyan alkalmazta.

Az Irodalmi gyűléseken, amikor egy-egy beszéd után dogmatikai kérdésben parázs vita alakul ki a növendékek között, Macalik tanár úr szabatosan fogalmazva mutat rá az Egyház tanítására: „Azt lehet mondani, hogy bánat nélkül nincs bűnbocsátás; de azt nem, hogy gyónás nélkül nincs bűnbocsátás, mert bármikor, bármilyen helyen, bármilyen alkalommal, ha tökéletes bánatot indítunk fel, bűnbocsánatot nyerünk.”³¹ Valójában ekkor magáról jövendölt. Eme megállapítása Macalik Győzőnek saját életében valósult meg. Amit hitt és vallott a tökéletes bánat bűnbocsátó hatásáról, csak ez adott meg neki a jilavai börtönben magára hagyatottan haldokolva.

Tanársága idején a kispapok az E.M.E.I. Iskola keretén belül bonyolították le a próbakatekéziseket is. A jegyzőkönyvekben található véleménynyilvánításait idézve úgy jelenik meg Macalik Győző, mint egy szakértő és tapasztalt katekéta. Megjegyzéseiben a hitoktatásra vonatkozólag az oktatás mellett igen nagy hangsúlyt fektetett a nevelésre. Számunkra is tanulságos, ha hozzászólásaiból összegyűjtve egy kis csokrot készítünk: „Legelső, amire az elemiben nagyon ügyelnünk kell: az ima. Amíg az egész osztály szépen, egyenesen nem áll, a hitoktató nem kezdi el az imát... Kérdezésnél éppúgy, mint a magyarázatnál mindig látnia kell az előadónak az egész osztályt... A magyarázatot az eltanult részekkel

²⁹ Az E.M.E.I. JEGYZŐKÖNYVE (1924–1930) az 1925. február 15-én tartott XII. rendes gyűléséről. Hozzászólás a Szathmáry József „Tékozló fiúról” szóló beszédéhez.

³⁰ Az E.M.E.I. JEGYZŐKÖNYVE (1930–1939) az 1935. január 17-én tartott IX. rendes gyűléséről. Hozzászólás az Ábrahám Árpád prédikációjához.

³¹ Az E.M.E.I. JEGYZŐKÖNYVE (1924–1930) az 1925. február 17-én tartott XI. rendes gyűléséről. Hozzászólás a Salamon Lajos dogmatikus beszédéhez.

kell megvilágítani, összekötni... A gyermekek mindig egész mondattal feleljenek³²... Az átmenetnél különösen vigyázni kell az érdeklődés felkeltésére... A kifejezések nagyon pontosak kell, hogy legyenek. Sohasem téveszthető szem elől, hogy a tanítás mellett a nevelés a főcél³³... Jó az előadást példával vezetni be, és példával illusztrálni. A katekéta legyen türelmes a példakifejtésben és a kérdésnek a gyermekekkel való megismétlésében... Igyekezzenek ne csak az észhez, hanem a szívhez is szólni.³⁴

A fáradságot nem ismerő Macalik Győzöt tanári és lelki igazgatói munkája mellett Mailáth G. Károly püspök más feladatokkal is megbízza. 1926. június elején plébánosi vizsgabizottság tagjává³⁵ és ugyanezen év június 20-án az Egyházmegyei Bíróság keretében a szegények ügyvédjévé³⁶, 1928. május 19-én az Egyházmegyei Bíróság bírójává,³⁷ 1929. november 26-án a zsilvölgyi ferences nővérek rendkívüli gyóntatójává nevezi ki a főpásztor.³⁸ 1933. július 8-án keltezett dátummal dr. Macalik Győző teológiai tanár, zsinati bíró és ügyvéd az Egyházmegyei Bíróság rendes kötelékvédői tisztségre kap megbízást.³⁹ Ebben a munkakörében is megértő lelkipásztori lelkületét lehetett tapasztalni, a keresztény elvek feladása nélkül.⁴⁰ Lelkes és áldozatos munkájáért 1934. június 7-én „pápai szám feletti titkos kamarás” (Camerarius secreti supranumerarius) kiténtetésben részesül.⁴¹ 1937. március 5-én Vorbuchner Adolf segédpüspök három évre engedélyt ad a tiltott könyvek olvasására, amelyet Márton Áron püspök 1940.

³² Az E.M.E.I. JEGYZŐKÖNYVE (1915–1924) az 1923. január 7-én tartott VII. rendes gyűléséről. Hozzászólás a László Ignácnak „Az Egyház öt parancsáról” tartott katekéziséhez.

³³ Az E.M.E.I. JEGYZŐKÖNYVE (1915–1924) az 1922. dec. 17-én tartott VI. rendes gyűléséről. Pál Elek „A tizenkét éves Jézus a templomban” c. katekéziséhez hozzászólás.

³⁴ Az E.M.E.I. JEGYZŐKÖNYVE (1915–1924) az 1924. március 2-án tartott rendes gyűléséről. Hozzászólás az Imre József katekéziséhez.

³⁵ GyFF. 2908-1926. sz.

³⁶ GyFF. 2951-1926. sz.

³⁷ GyFF. 1287-1928. sz.

³⁸ Petrozsényben és Vulkánban tevékenykedő Maltersdorf-i ferences nővérek. GyFF. 5555-1929. sz.

³⁹ GyFF. 1951-1933. sz.

⁴⁰ JAKAB László (1911. jún. 11.–2003. júl. 20.) kanonok Csikszeredában írt cikkéből.

⁴¹ GyFF. 2300-1934. sz.; *ANNUARIO PONTIFICIO 1948*, Vatican, pag. 1013.

szeptember 17-én hosszabbított meg.⁴² 1938. szeptember 1-én Macalik Győző pápai kamarás, teológiai tanárt Vorbuchner Adolf megyéspüspök – saját kérésére⁴³ és szóbeli sürgetésére – a széles körű elfoglaltságára való tekintettel felmentette a 16 évig viselt lelkiigazgatói állásából. A püspök felmentő iratában olvasható: „Őszintén sajnálom távozását ezen a bizalmi helyről, amelyet 16 éven keresztül püspökeinek legteljesebb megelégedésére és állandó legnagyobb bizalmából töltött be. Mérlegelve azonban a nehézségeket, amelyek egyéb elfoglaltságai és kötelességei teljesítéséből előállottak, eleget kívántam tenni kérésének.”⁴⁴

Az 1940-ben bekövetkezett történelmi fordulat⁴⁵ a gyulafehérvári egyházmegyét kettészakította: Észak-Erdélyi és Dél-Erdélyi területekre. Gyulafehérvár püspöki székhellyel az egyházmegye Románia területén maradt Márton Áron püspök maga mellett tartotta Macalik Győzöt. Lelkipásztori megfontolásból az egyházmegyével együtt kettéosztott Gyulafehérvári Teológia, a tanári kar és a papnövendékek nagyobb részével együtt Kolozsvárra költözött, ahol 1940–1944. években működött.⁴⁶ A Papnevelő Intézet Gyulafehérváron maradt Teológia vezetését 1940. október 17-én Márton Áron püspök Macalik Győzöre bízta.⁴⁷ 1941. június 15-én XII. Pius pápa Márton Áron püspök előterjesztésére a Székeskáptalan 7. stallumára mester-kanonoknak nevezte ki.⁴⁸ Ünnepélyes beiktatását Márton Áron személyesen végezte 1941. április 30-án.⁴⁹ Tekintettel az egyházmegye érdekeire és az egyházmegyei közigazgatás tényleges szükségleteire Főpásztora 1941. július 17-én az egyházmegyei iroda igazgatójává vezetésével bízta meg. „Tudása, munkaszeretete, és eddigi dicséretes működése biztosíték” volt Áron püspök számára, hogy személyében közvetlen munkatársnak válassa.⁵⁰ Ugyanakkor az Aulában dolgozó

⁴² GyFF. 2651-1940. sz.

⁴³ Macalik Győző 1938. június 14-én kelt levele.

⁴⁴ GyFF. 1832-1938. sz.

⁴⁵ A 2. bécsi döntés értelmében Észak-Erdély a Székelyfölddel, Nagyváradal és Kolozsvárral Magyarországhoz került. Vö. *Magyarország történeti kronológiája*, III. kt. Szerk. BENDA Kálmán, Akadémiai Kiadó, Budapest 1993. 975.

⁴⁶ *A KÁROLY-FEHÉRVÁRI RÓM. KAT. PAPNEVELŐ INTÉZET NÖVENDEKEINEK TÖRZSKÖNYVE*, Tom. II. Pag. 216–228.

⁴⁷ GyFF. 3026-1940. sz.

⁴⁸ GyFF. 755-1941. sz.

⁴⁹ GyFF. 755-1941. sz.

⁵⁰ GyFF. 1450-1941. sz.

ferencrendi nővérek rendes gyóntatója lett.⁵¹ Amikor Kolozsvárról Gyulafehérvárra visszaköltözött a Teológia, 1945. szeptember 18-án Macalik Győző püspöki irodaigazgatói munkája mellett megbízást kapott a Hittudományi Főiskolán a Ritus tanításával.⁵²

Macalik Győző püspökevei (1951–1953)

A Szentszék, előre látva Romániában a kommunista rendszer megszilárdulásával bekövetkező egyházüldözést, több papnak titokban történő püspökké szentelését rendelte el. Gerald Patrik O'Hara bukaresti nunciaturai régens 1949. február 2-án a gyulafehérvári egyházmegye titkos püspökévé szentelte dr. Eröss Alfréd teológiai tanárt, aki 1950. július 31-én meghalt.⁵³ Helyébe 1951-ben, mivel a régens nunciust kiutasították az országból, Alexandru Theodor Cisar bukaresti érsek Macalik Győző egyházmegyei irodaigazgatót szentelte püspökké azotói érsekségi címre.⁵⁴ Püspöki jelmondatául „Veritas liberabit vos”⁵⁵ Szent János apostol és evangélista mondását választotta.

Macalik teológiai tanárt már az 1930-as években Mailáth püspök lehetséges utódának tartották számon, sőt Mailáth püspök is így beszélt róla. Akkor a Szentszék választása Márton Áronra esett.⁵⁶ Most, a főpapokat börtönbe hurcoló korszakban, szükség helyzetben (főpásztora már börtönbe került) vállalta a biztos rabsággal járó titkos püspökséget. Felszentelése bármennyire titkos formában történt, az állambiztonsági szervek előtt hamarosan fény derült rá.⁵⁷ Jakab Antal titkos ordináriussal egy napon, 1951. augusztus 24-én tartóztatták le, és bírói ítélet nélkül a jilavai szigorított börtönben helyezték, ahonnan betegen szállították műtetre ghencea-i börtönkórházba. Kétévi raboskodás után, 1953. augusztus 17-én vagy 19-én halt vértanúhalált a jilavai börtönben.⁵⁸ Rokonai megtudták a temetési helyét. A politikai enyhülés idején, 1966-ban földi

⁵¹ Hivatalos megbízást 1944. május 24-én kap. GyFF. 1168-1944. sz.

⁵² GyFF. 2319-1945. sz.; Papnevelde 481-1945. sz.

⁵³ MARTON J., *Márton Áron korának és életének legfőbb adatai*, in: *Márton Áron Emlékkönyv*, Kvár. 1996, 233.

⁵⁴ JAKUBINYI György, *Romániai Katolikus, Erdélyi protestáns és izraelita vallási Archontológia*, Gyvá. 1998. 6.

⁵⁵ Az igazság szabaddá tesz titeket, Jn 8, 32.

⁵⁶ DOMOKOS Pál Péter, *Rendületlenül, Márton Áron Erdély püspöke*, Eötvös – Szent Gellért Kiadó, Szeged 1989, 152.

⁵⁷ TEMPFLI Imre, *Sárból és napsugárból, Pakocs Károly püspöki helynök élete és kora*, Bp. 2002, 254.

⁵⁸ JAKUBINYI, *ibidem*. 6.

maradványait egy éjszaka kiásatták. Gabriella húga egy szociális testvér⁵⁹ kíséretében a jilavai temetőben exhumáltatta, bőrröndben vonton Gyulafehérvárra szállította.⁶⁰ Itt – a rabságból már szabadult – Márton Áron püspök 1966. december 8-án kényszerű szerény segédlettel⁶¹ szentelte be és helyezte el örök nyugalomra a Székesegyház kriptájában.⁶² Állítólag Áron püspök ezeket mondta: „Nem gondoltuk volna, hogy ilyen szerény körülmények között térsz vissza közénk.”

Istentől kapott talentumait jól kamatoztatta. Minden rábízott feladatot lelkiismeretesen, szerényen, feltűnés nélkül végezte. Tanulmányait latinul írta. Viszont több latin és német nyelvű teológiai tanulmányt fordított magyarra. Latinul írt két dogmatikai könyve nyomtatásban is megjelent: *DE EUCHARISTIA*, Albae-Iuliae 1933. pag. 1–85. és *Tractatus DE SS. TRINITATE*, Albae-Iuliae 1937, pag. 1–215. Beszélt németül, olaszul és franciául.⁶³

Lelki alapmagatartása az isteni gondviselésbe vetett bizalom volt. Kifejező módon bizonyítja ezt az a balesete is, amelyet Jakab László szemtanú örökített meg. 1949. év végén Kolozsvárra akart utazni. A vonathoz gyalog ment, rövidített úton, a várfokon, ahol megcsúszott és a lába alátört. Amikor betegágyán Jakab László hittanár meglátogatta és sajnálkozását fejezte ki, azt a meglepő választ kapta: egyáltalán ne sajnálkozz, az isteni gondviselés egy súlyosabb – esetleg – halálos szerencsétlenségtől mentett meg. S amiről aztán később tudomást szereztek, hogy Macalik irodaigazgató által balesete miatt lekéselt vonat Nagyenyeden a váltóknál összeütközött egy másik vonattal. Ennek a katasztrófának két halálos és több súlyosan sebesült áldozata volt.⁶⁴

Az isteni gondviselésről megjelent tanulmányában vallja, hogy az emberek a világtörténelem ama korszakaiban is, amikor nagy csapások érték, ösztönösen sejtették, hogy „az isteni gondviselés valósága megoldást, kielégítő feleletet nyújt az egyes ember és az összembe-

⁵⁹ Valószínű, hogy Pallos Ágota SSS. volt.

⁶⁰ A püspök unokaöccse, Macalik Ernő (Szül. 1944. júl. 7.–) biológiai tanár visszaemlékezése alapján.

⁶¹ Márton Áron még ekkor kényszerlakhelyre volt ítélve, csak a székesegyházban szolgálhatott. A feltűnés elkerüléséért csupán egy kis scholát rendelt át a kispapokból a szertartásra. Ezért állítjuk, hogy „kényszerű szerény segédlettel” temette el.

⁶² JAKUBINYI, *A szentek nyomában Erdélyben*, i. m. 90.

⁶³ GyFF. Fişa individuală – Személyi lap, 2. o.

⁶⁴ JAKAB László (Szül. 1911. jún. 11.–) c. kanonok Csíkszeredában írt cikkéből.

riség kérdésére.”⁶⁵ Továbbiakban nyíltan kijelenti, hogy „Aki a Gondviselés hitében pozitív meggyőződésre jutott, az kétségtelenül lelki egyensúlyt, lelki békét és megnyugvást talál e hitben az élet minden viharzása közepette.”⁶⁶ De nem vakmerő bizakodásra biztat a szerző, hanem az Istennel való együttműködésre. „Az isteni gondviselés nem ment fel bennünket a magunk tevékenységétől, hogy a végcélhoz eljussunk, amelyet Isten tűzött ki számunkra.” Mintha, a cikk írásától számított tíz év múlva, hitéért és egyházáért börtönbe került Macalik Győző magát erősíteni: „Ne várjunk tovább minduntalan csodás segítséget, kivételezést életünkben, hogy megmeneküljünk azoktól kellemetlenségektől, szenvedésektől, bajoktól, amelyek akár a természeti törvények, akár az emberek szabad tevékenykedése következményeiképpen érnek. Mindezek utóvégre az Isten gondviselő tervébe belekombinálódtak s önmagukban véve nem zárják ki a végső célunk elérésének a lehetőségét. Valamelyik szent atya mondja: «Nem volnának dicsőséges vértanúink, ha nem volnának kegyetlen zsarnokok».”⁶⁷ Habár ebben a tanulmányában a szerző több egyházatyát pontosan idéz, ezt a szentatyai mondást emlékezetből idézi. Úgy látszik nagyon emlékezetébe véste, de amikor leírta, akkor nem gondolt arra, hogy a kegyetlen „zsarnokság” őt is a „dicsőséges vértanúk” sorába juttatja.

Hetényi Varga Károly, a kommunista börtönöket megjárt papok életútjait összegző 1994-ben megjelent *Papi sorsok a horogkereszt és a vörös csillag árnyékában* című munkájában Macalik Győző püspökről többek között a következőket írja: „igazi apostolutód volt. Sohasem élvezte a ragyogást. A kereszt nem a neve elé került, hanem valóságosan a vállára. És ő végigvitte. Szerény, alázatos szolgája volt az Úrnak, a modern katakombák mártír főpapja.”⁶⁸

⁶⁵ In: Erdélyi Tudósító (Szerk. VERESS Ernő), Kolozsvár 1933. 407.

⁶⁶ In: Erdélyi Tudósító (Szerk. VERESS Ernő), Kolozsvár 1933. 408.

⁶⁷ In: Erdélyi Tudósító (Szerk. VERESS Ernő), Kolozsvár 1933. 409.

⁶⁸ HETÉNYI VARGA Károly, *Papi sorsok a horogkereszt és a vörös csillag árnyékában*, II. kt., Lämpás Kiadó, Abaliget 1994, 444–445.